

מאוצרות הפרשה

המכוננית נעצרת. עם הזמן נעלמו מכונניות הצעצוע הללו מן העולם, ואת מקומן תפסו מכונניות צעצוע משוכללות הפועלות באמצעות 'שלט', הילד מחזיק את השלט בידו ובלחיצת כפתור - יכול לכוון מרחוק את תנועת המכוננית - קדימה ואחורה, ימינה ושמאלה...

שני ילדים קבלו מתנה מהוריהם מכוננית צעצוע, האחד קיבל מכוננית מן הסוג הישן, המופעלת על ידי קפיץ, והשני זכה במכוננית משוכללת ויקרה המופעלת על ידי שלט. הפעילו השניים את מכוניותיהם - זה באמצעות הקפיץ וזה בלחיצה קלה על כפתור השלט, ושתי המכונניות נעו מעצמן קדימה במהירות רבה. כשראה בעל מכוננית השלט את חברו זורח מאושר, חשב בלבו: איך אפשר להשוות ביננו? הלא המכוננית שלי משוכללת ויקרה הרבה יותר מהמכוננית המיושנת שלו. במחשבה שניה הבין כי כל עוד שתי המכונניות נוסעות קדימה - לא ניכר שום הבדל ביניהן, זו נוסעת מאליה וזו נוסעת מאליה... ואז עלה במוחו רעיון: בתרועת ניצחון הוא לחץ על כפתור השלט, המסיט את כיוון המכוננית ימינה ושמאלה ואחורה, ובאותה עת שמכונניתו להטטה בכיווני נסיעתה, התמידה מכוננית הקפיץ בנסיעה לכיוון אחד - קדימה בלבד. עתה, לאחר שהוכיח לעין כל את עליונותו, שוב לא הוצרך הילד להניע את מכוננית השלט שלו בתנועות תזזיות לכל הכיוונים, והיא שבה ונסעה קדימה במקביל למכוננית הקפיץ של חברו. הרי הכל כבר יודעים שמכונניתו המשוכללת, מופעלת על ידי שלט ולא על ידי קפיץ מיושן, והוא לא זקוק להוכיח זאת שוב ושוב...

הנמשל: הקדוש ברוך הוא ברא את עולמו, וחקק בו חוקי טבע קבועים והנהיגה הנהגת כמנהגו של עולם. מדי בוקר השמש זורחת במזרח ובערב שוקעת במערב, יום ולילה לא ישבותו. אדם זורע ושותל ונוטע, המטר יורד על הארץ ומשקה את האדמה והיא מצמיחה תבואה ועצי פרי. וכך מתנהל מהלך הבריאה והיא נעה בתנועה קבועה ומתמדת, כאותה מכוננית קפיץ הנוסעת קדימה. ואז עלול להתנגב בלבם של ספקנים רפי אמונה איזה הרהור כפירה: הלא הכל פועל בדרך הטבע, הכל מתנהל מאליו כביכול, והיכן יד ההשגחה? כיצד נדע שיש 'שלט' המפעיל את העולם? מה עושה הקדוש ברוך הוא? - אחת לכמה זמן משנה מסדרי הטבע ומחולל איזה נס גלוי, ובוה מוכיח שהכל 'תחת שליטה', יש מנהיג לכירה, ועתה, לאחר שהוכחה עליונותו ושליטתו של בורא עולם, יכולה הבריאה לשוב ולפעול כמנהגו של עולם. גם כאשר היא נעה ופועלת בתנועה טבעית קבועה ומתמדת, אין היא מתנהלת מעצמה אלא "הכל בגזירת עליון". (מתוך: הגדה של פסח ומתוק האור)

אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימותו וכו'

איתא בגמ' מפני מה מתו שני בני אהרן חד אמר שהקריבו אש זרה, וחד אמר שהורו הלכה בפני משה רבן. וי"ל דלא פליגי. דהנה מציינו דמיתה בידי שמים ניצול בזכות זרע מעליא דנפיק מיניה, ומיתה בידי אדם אינו ניצל משום זרעו. ומציינו נמי בגמ' מי שהקריב אש זרה חייב מיתה בידי שמים, וא"כ לכאורה היה צריך להיות שב' בני אהרן ניצלו בזכות זרעם, אלא איתא בגמ' שיהושע מת בלא בנים מפני שהורה הלכה לפני משה רבו, ולפי"ז א"ש ב' השיטות יחדיו, מפני מה מתו ב' בני אהרן שהקריבו אש זרה, הלא הם חייבים מיתה רק ביד"ש והיה לו להצילם בזכות זרעם, לכן אמר שהורה הלכה בפני רבם ממילא לא יהיה להם זרע, וזו הסיבה שמתו משום הקרבת אש זרה כי אין להם סיבה להינצל כי לא יהיה להם זרע. (אמרי נעם)

"אז ישיר משה" - להודות ולהלל בכל רגע ורגע

הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, היה קובל ומיצר על כך שאנשים יודעים להודות לה' על ניסיו וחסדיו שבפועל, אך אינם מרגישים כל צרכם, ואינם מודים לה' על ניסיו וחסדיו שעל דרך השלילה, כלומר, על הצרות והייסורים שנמנעים מהם.

והוסיף ואמר: צא וראה, הלא אמרו חז"ל (אבות ה, ה): "עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש", ומה היו ניסים אלו? כולם על דרך השלילה: "לא הפילה אשה... ולא הסריח בשר הקודש... ולא נראה זבוב... ולא ארע... ולא כבו גשמים... ולא נצחה הרוח... ולא נמצא פסול... ולא הזיק נחש ועקרב... ולא אמר אדם...". ללמדך, שלא פחות משיש להודות על ניסים שבפועל, יש להודות על ניסים שבאים על דרך השלילה - כאשר הכל הולך למישרין ונמנעת רעה מן האדם.

באחד מבתי החסידים ערך אחד המתפללים קידוש. התעניינו המתפללים: על מה ולמה? סיפר להם: "אתמול חציתי את הכביש פגעה בי מכוננית וברוך נס יצאתי ללא פגע, עושה אני קידוש של הודאה לה' יתברך על חסדו הגדול שהצילני ממיתה".

בשבת הבאה ערך מתפלל אחד קידוש משלו. שאלוהו: "גם כך פגעה מכוננית וניצלת בדרך נס?". השיב: "לא". - "אם כן, על מה ולמה הקידוש?". השיב: "כי כבר עשרות שנים אני חוצה את הכביש ומעולם לא פגעה בי מכוננית!".

אומר רבי יאיר ישראלי: שני סוגים ניסים עושה הקדוש ברוך הוא בעולמו: יש ניסים נסתרים, כאלה שנעשים בתוך מסגרת הטבע וחוקיו. טבע האדם שמן הניסים הגלויים הוא מתפעל ומתפעם. אך לעומת זאת הניסים הטבעיים אינם מעוררים התפעלות מיוחדת. כאשר אדם זורע זרע קטן באדמה וממנו צומחת חיטה, ומטחינת גרעיניה נאפה הלחם - אין הדבר מעורר התפעלות מיוחדת, כי האדם רואה בזה תופעה טבעית. אך לעומת זאת, אם ירד לו מן מן השמיים, הוא יתפעל מהנס הגדול. אבל באמת אין שום הבדל בין "המוציא לחם מן הארץ" ל"המוציא לחם מן השמיים", אלא שזהו נס נסתר וזהו נס גלוי.

כאשר גופו של האדם ואבריו פועלים כתיקנם, אין הוא מתעורר לחשוב ולהתפעל מן הנס הנפלא הזה של המכונה המשוכללת ביותר בעולם. יכול האדם לחיות שמונים שנה, בלי שידע שיש בגופו ריאות וכליות, קיבה וכבד. ואימתי הוא מתעורר להרגיש בהם? כאשר מתחילות הבעיות הבריאותיות ואחד מאבריו אינו פועל כראוי. ואם חלילה יחדל האיבר לפעול וישתילו בגופו איבר מלאכותי, אז הוא כבר ידע להעריך ולהתפעל מגודל הנס...

ועל כך אומר הרמב"ן בסוף פרשת בא (שמות יג, טז): "מן הניסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בניסים נסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ביחיד בין ברבים... הכל בגזירת עליון".

משל למה הדבר דומה: בעבר פעלו מכונניות הצעצוע על ידי פעולת קפיץ. הילד היה מסובב ידנית את המפתח שבצדי המכוננית ועל ידי כך מותח את הקפיץ, ואז היה מניח את המכוננית על הארץ והיא היתה נוסעת מעצמה קדימה, וכשהסתיימה תנועת שחרור הקפיץ היתה

נשק האמונה!

וַיֹּסֶב אֱלֹהִים אֶת הָעַם דָּרָךְ הַמְדַבֵּר יִם סוּף וְחַמְשִׁים עָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (י"ג, י"ח)

ופרשי: "וחמשים - אין חמשים אלא מזויינים" לכאורה יש להבין: מאחר ומבואר שבני ישראל יצאו ממצרים עם כלי נשק, מדוע לא נלחמו במצרים שרדפו אחריהם אל ים סוף? מדוע היה צורך לעשות להם נס ולקרוע להם את הים? וכי לשם מה נטלו עמם נשק בצאתם לדרך - אם לא בכדי להשתמש בו? ובפרט, שהרי מצינו בסוף פרשתנו, שכאשר יצאו עמלק להלחם בישראל - הם נלחמו בהם ברפידים, והיינו לכאורה באמצעות אותם כלי נשק שלקחו עמם במצרים! ולכאורה, מדוע לא השתמשו באותם כלי נשק גם בעת שניצבו על ים סוף?

את התשובה נבין על פי המעשה הבא: מעשה ביהודי, סוחר מצליח, מחסידי הנאמנים של הצדיק מהר"י מבעלז ז"ע, אשר הגיע אל רבו ביום מן הימים ושאלתו בפיו: הוא קיבל הצעה לעסקה נדירה ומשתלמת ביותר, יערות ואחוזות שהניח אחריו אציל פולני - עמדו למכירה במחיר גמוח, רק משום שהיורשים ביקשו לחלק ביניהם את הירושה ולהפריד איש איש לדרכו. חשבון פשוט הביא את מיודענו למסקנה, כי די לו אם ימכור את עצי היער בלבד - בכדי להחזיר את הקרן עם רווח נאה, שלא לדבר על כך שהאחוזות כללו עוד בתים ורכוש רב, אשר עשויים להניב ריווחי עתק. על פניה, היתה זו עסקה משתלמת מאין כמותה. ובכל זאת, כדרכו מאז ומעולם, לא הסכים מיודענו לחתום אפילו על מסמך אחד מבלי לקבל את ברכתו של רבו. לפיכך, על אף שידע כי ישנם סוחרים נוספים הלוטשים עין לעסקה זו - עיכב את החתימה, ומיהר לצאת לדרכו בעלזה, בכדי להוועץ ברבו הגדול. כך, יצא הסוחר עוד באותו היום לדרכו, ומספר ימים לאחר מכן כבר נכנס אל הקודש פנימה והציג את פרטי העסקה העומדת על הפרק. הצדיק - האזין ברוב קשב לתיאורו הנלהב של החסיד, ולאחר שסיים הלה להרצות את דבריו - שאלו: "אמור לי, האם ישנם סיכונים כלשהם בעסקה זו?" "לא, רבי! אין כל סיכונים! ההצלחה מובטחת!" השיב החסיד בבטחון, ולפליאתו לא היה גבול כאשר לשמע הדברים הרהר הצדיק לרגע ולאחר מכן פסק נחרצות: "אם כך, אינני מסכים לעסקה!". החסיד לא האמין למשמע אזניו. לתשובה שכזו לא ציפה. כיצד ניתן להבין את הדברים? הלא מדובר ברווח וודאי, עסקה משתלמת שלא תחזור לעולם! ובכל זאת, אחר דבריו הנחרצים של רבו לא העז להוסיף מילה, ולפיכך קם ויצא מהחדר בראש מורכן. בתחילה - לא העלה הסוחר בדעתו להמרות את פיו של רבו, ומחשבותיו לא נסובו אלא אודות הדרך בה יוכל להציג את נסיגתו מהעסקה מבלי שיהיה ללעג ולקלס... אולם אט אט, ככל שנקפו השעות, החל מלך זקן וכסיל במלאכתו... הוא 'הסביר' למיודענו, כי בוודאי לא הציג את הדברים לאשורם, שהרי לא יעלה על הדעת שהרבי היה מסרב לעסקה כה מוצלחת... הוא הוסיף לטעון, כי אמנם הרבי לא הסכים לעסקה ולא העניק לה את ברכתו, אולם הוא לא אמר מפורשות כי הינו אוסר עליו להוציאה אל הפועל... וכך, הוסיף היצר להעלות טענות מטענות שונות, עד שבסופו של דבר עלה בידו להשיג את מבוקשו: מיודענו הסוחר גמר בדעתו לחתום על העסקה גם מבלי ברכתו של רבו, ולא להחמיצה בשום אופן! כך, חתם מיודענו על העסקה, אף שמצפנו העיקר עליו בידעו כי הפר את מצוות רבו. אלא שכאן, החלו הצרות... לפתע פתאום התברר, כי ישנם אנשים נוספים הטוענים לחלק באחוזותיו של האציל... הללו פנו לבית המשפט, אשר פסק כי עד תום בירור הענין - לא ניתן יהיה לבצע כל פעולה ביערות ובאחוזות המדוברות... וכך מצא את עצמו הסוחר בקשיים כספיים ניכרים, כשהנושים, מהם לווה כספים לצורך השלמת העסקה, מתוך הנחה כי יוכל לפרוע חובותיו בקלות מתוך רווחי הקלים - רודפים אחריו ותובעים את שלהם... בלית ברירה נאלץ הסוחר לבסוף למכור את זכויותיו באחוזות וביערות, אולם כעת, כאשר ערעור משפטי תלוי היה ועומד אודותיהן - ערכן של זכויות אלו ירד פלאים, כך שהמחיר שהתקבל תמורתן בסופו של דבר היה סמלי ותו לא, ובוודאי לא היה בו די בכדי לפרוע את החובות המעיקים. בלית ברירה נאלץ מיודענו למכור עוד ועוד מנכסיו, ואפילו את ביתו לבסוף - בכדי להפטר מעול החובות, וכך מצא את עצמו חסר כל, כאשר רק שמו הטוב נותר לו לפליטה. בתוך תקופה קצרה, הפך הסוחר המצליח לעני מרוד! בליבו, ידע החסיד היטב את הסיבה שגרמה להשתלשלות המאורעות העגומה, ואף הצדיק על עצמו את הדין. הוא הבין, כי אירע לו כזאת משום שהמרה את פיו של רבו הגדול, ויותר משכאב את כאב הפסד המעות - כאב הוא את חוסר אמונתו, אשר לא היה בה כדי לעמוד בפני נסיון. מיודענו, אף לא העז לנסוע שוב לבעלז. וכי כיצד יוכל לשאת פניו ולהביט בפני הצדיק, אחר שלא שמע לעצתו? לפיכך, הבין כי כעת אין לו למי לפנות כי אם לאביו שבשמים, ואכן בפניו נשא תפילתו השכם והערב בתחינה כי יפתח לו שערי פרנסה ויחלצוה ממיצר. תקופה קצרה לאחר מכן, הגיע אל מיודענו הסוחר אחד מידידיו, והציע לו הצעה: הוא היה בעליהם של כמה וכמה יערות, ולצורך הטיפול השוטף בהם - נזקק לכמות גדולה של פועלים. מאחר ואין לו את הזמן הדרוש בכדי לטפל בשכירת הפועלים ובפיקוח עליהם, ביקש להטיל משימה זו על מיודענו הסוחר. חשבון פשוט הביא את מיודענו למסקנה, כי לא מדובר בעסקה משתלמת במיוחד... בעל היערות אמנם הציע סכום גבוה למדי, אולם מרבית הסכום יידרש לצורך התשלום לפועלים, כך שלא יישאר ממנו הרבה... בעבר, הוא היה רגיל לעסקים משתלמים הרבה יותר... ובכל זאת, נוכח מצבו, ובשל הצורך בפרנסה עבור משפחתו - החליט הסוחר שלא לדחות את ההצעה על הסף, אלא להתגבר על בושותו ולשאול את פיו של רבו... הו! מה שונה היתה נסיעה זו לבעלז, מהנסיעה הקודמת... רוחו של הסוחר היתה עגומה עליו, ופיו לא חדל מלמלמל תפילה ליושב במרומים שישלח את ברכתו ויחלצוה ממיצר. אולם כאשר נכנס אל חדרו של רבו - הרגיש כיצד כתפיו מזדקפות ורוחו שבה אליו. הצדיק קיבלו בחמימות רבה והאזין לדבריו ברוב קשב, ואילו הוא תיאר את המצב בפרוטרוט ואף הבהיר כי ההצעה העומדת על הפרק אינה משתלמת במיוחד, ורק ברחמי שמים מרובים ניתן יהיה לצאת ממנה עם רווח הראוי להתכבד בו. גם הפעם הרהר הצדיק לרגע, אולם הפעם, השיב נחרצות: "קבל את ההצעה, וה' יהיה בעוזך!". והסוחר? הוא יצא מאושר ומעודד מן הקודש, חזר אל ביתו, והודיע לידידו הגוי כי הינו מוכן ומזומן לקבל על עצמו את המשימה ולבצעה על הצד היותר טוב. גם כאשר מכריו וידידיו לעגו לו, והסבירו כי מדובר בעבודה בלתי מכובדת ובלתי משתלמת, שלא נועדה אלא בכדי לנצל ולהשפילו - לא שינה מיודענו את דעתו, אלא דבק בהוראתו של רבו מבלי להרהר אחריו. וראו זה פלא: הפעם, באופן שאין להסבירו בדרך הטבע, האירה לסוחר שמש ההצלחה, והרווחים היו מעל ומעבר למשווער! לא חלפה אלא תקופה קצרה עד שעלה בידו לרכוש את זכויות החטיבה במספר יערות, ובתוך זמן לא רב כבר הפך לסוחר יערות מצליח - תוך שהוא מטפס מעלה מעלה בסולם העשירות, ומחזיר לעצמו את הונו כמקדם! או אז, שב מיודענו לחלות פני רבו, והפעם, שאלתו בפיו... מבקש הוא להבין: מדוע בשעתו סירב הרבי להצעה המבטיחה, בעוד את ההצעה שנראתה על פניה כחסרת סיכוי קיבל בלי היסוס? ואילו הצדיק, נענה והשיב לו: "בפעם הראשונה, כאשר הגעת אלי בבטחון עצמי רב, תוך שאתה משוכנע כי מדובר בעסקה כדאית ונטולת סיכונים - תחושתך היתה כי אין צורך אפילו בסייעתא דשמיא בכדי שהעסקה תצליח... ובכן, עסקה כזו, לא היתה יכולה להצליח! כי בלי ברכת שמים - לא ניתן להצליח במאומה, וברכת שמים אינה ניתנת אלא למי שמכיר בנחיצותה! לפיכך, המלצתי לך להמנע מלעשות את העסקה, שאכן התבררה בדיעבד כטעות נחרצת..." לעומת זאת, כאשר הגעת זה לא מכבר עם הצעה אחרת, אשר אתה עצמך הכרת בכך שנדרשת סייעתא דשמיא מיוחדת בכדי שתצליח - כאן הייתי רגוע לחלוטין... היה ברור לי, שכאשר ליבך שבור, ואתה נושא עיניים לשמים - תזכה לסייעתא דשמיא, שכן כשישנה ברכה משמים - כל עסק יכול להצליח!". ואנו על פי דרכנו למדנו, כי אכן, כך היא המידה: אדם שמאמין בכך שההצלחה משמים - יכול להצליח בכל משלח ידו... אולם אדם שמאמין שההצלחה תלויה בו ובכישוריו, ואינו מצפה לעזרה שמימית - לעולם לא יצליח! ומכאן, תשובה לשאלתנו: הנה, כאשר יצאו בני ישראל ממצרים, אמונתם לא היתה איתנה, כך שהיה מקום לחשוש שכאשר יצאו להלחם במצרים - יסברו כי ההצלחה תלויה בהם או בכלי הנשק שבידם, ובנסיבות אלו - ודאי לא יוכלו לנצח, גם אם יהיו בידם כלי הנשק הטובים ביותר... לפיכך, מנע מהם הקדוש ברוך הוא את המלחמה, והצילם מידם של המצרים באמצעות ניסי קריעת ים סוף המופלאים. אולם לאחר שבני ישראל הגיעו לפסגות של אמונה בעקבות קריעת ים סוף, וכפי שנאמר בפסוק: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" - כעת כבר ניתן היה לשלוח אותם להלחם בכלי הנשק שבידם, שכן לאחר שהם מכירים בכך שהנצחון תלוי בידי שמים - לבטח יצאו כשכתר הנצחון על ראשם! ("ללמדך שמוות" מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פרטונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com

היחידה לתרבות חרדית
מינהל שירותי קהילה

